

done. The practices are not the result of obedience to the rules, although they are regulated objectively, perceived naturally and performed collectively. However, incentives, which are causing the practices, have an effect only when an individual is ready to accept them. It has been covered that the field of social and individual interpenetration is a form of life, a traditional way of behavior performing a regulatory function, synthesizing experience and contributing to self-identification, self-institutionalization. Thus, we suppose that «practices of success» as an important factor in forming the individual's success are a synthetic product of fusion of external circumstances, situational variables, personal expectations, dispositions, inclinations and skills.

Key words: socio-psychological practices, cultural environment, social success, self-construction, value system, background expectations, habitus, interpretative schemes.

Received January 08, 2016

Revised January 26, 2016

Accepted February 10, 2016

УДК 376-056.26:159.952

Ю.Ю. Бугера
jujiajy@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УВАГИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Buhera Y.Y. Theoretical aspects of the problem on attention development of mentally retarded primary school pupils in the process of study /Y.Y. Buhera // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 47–57.

Ю.Ю. Бугера. Теоретичні аспекти проблеми розвитку уваги розумово відсталих молодших школярів у процесі навчання. Розглянуто теоретичні аспекти розвитку уваги у навчальному процесі розумово відсталих молодших школярів. Зазначено, що особливе місце та регулююча функція уваги, яка є стрижнем засвоєння дитиною суспільного досвіду у процесі навчання та виховання, оскільки саме увага є необхідною умовою внутрішньої психічної діяльності; та визначає ефективність здійснення будь-якої зовнішньої практичної діяльності.

З'ясовано, що використання положень теорій культурно-історичного розвитку психіки Л.С. Виготського, концепції формування вищих психічних функцій – довільних, регульованих свідомістю є продуктивним для розв'язання проблеми психічного розвитку молодших школярів з розумовою відсталістю. Показано, що пріоритетним вважається й використання діяльнісного підходу, а саме теоретичного положення про те, що психічне формується (розвивається, коригується) в діяльності (О.М. Леонтьєв) передусім у провідній. Встановлено, що провідним видом діяльності для молодших школярів є учбова, через яку, особливо за умов її спеціальної організації, здійснюється ефективний розвиток психіки, включаючи й увагу. Встановлено зв'язок сформованості уваги у молодших школярів з ефективністю їх пізнавальної діяльності, учіння та процесу навчання. Визначено певні умови розвитку та активізації уваги на уроці (добір змісту навчання, використання різноманітних методів, урахування рівня сформованості у дитини уваги, її індивідуальних властивостей; індивідуальних властивостей учня та ін.).

Зроблено висновок про те, що корекційно-спрямований навчальний процес, метою якого є не лише засвоєння школярами суспільного досвіду у вигляді знань і способів дій (навичок і вмінь), необхідних для життєдіяльності, а й розвиток дитини, містить можливості розвитку уваги у розумово відсталих молодших школярів.

Ключові слова: молодші школярі, розумово відсталі діти, навчальна діяльність, пізнавальна діяльність, провідна діяльність, учіння, увага, властивості уваги, розвиток уваги.

Ю.Ю. Бугера. Теоретические аспекты проблемы развития внимания младших школьников с умственной отсталостью в процессе обучения. Рассмотрены теоретические аспекты развития внимания в учебном процессе умственно отсталых младших школьников. Отмечено, особое место и регулирующая функция внимания, что является стержнем усвоения ребенком общественного опыта в процессе обучения и воспитания, поскольку именно внимание является необходимым условием внутренней психической деятельности; и определяет эффективность осуществления любой внешней практической деятельности.

Установлено, что использование положений теории культурно-исторического развития психики Л.С. Выготского, концепции формирования высших психических функций – произвольных, регулируемых сознанием является продуктивным для решения проблемы психического развития младших школьников с умственной отсталостью. Показано, что приоритетным считается и использование деятельностного подхода, а именно теоретического положения о том, что психическое формируется (развивается, корректируется) в деятельности (А. Н. Леонтьев) и, особенно, в ведущей. Установлено, что ведущим видом деятельности для младших школьников является учебная, в которой, особенно при условии ее специальной организации, осуществляется эффективное развитие психики, включая внимание. Установлена связь сформированности

внимания у младших школьников с эффективностью их познавательной деятельности, учения и процесса обучения. Определены условия развития и активизации внимания на уроке (отбор содержания обучения, использование различных методов, учет уровня сформированности у ребенка внимания, его индивидуальных свойств; индивидуальных свойств ученика и др.).

Сделан вывод о том, что коррекционно-направленный учебный процесс, целью которого является не только усвоение школьниками общественного опыта в виде знаний и способов действий (навыков и умений), необходимых для жизнедеятельности, но и развитие ребенка, содержит возможности развития внимания у умственно отсталых младших школьников.

Ключевые слова: младшие школьники, умственно отсталые дети, учебная деятельность, познавательная деятельность, ведущая деятельность, учения, внимание, свойства внимания, развитие внимания.

Постановка проблеми. Найважливішою метою сучасної школи є якісна освіта підростаючого покоління, що можливо за умови інтенсифікації педагогічного процесу, його змісту, методики, організаційних форм, які забезпечують отримання як педагогічних, так і розвивальних ефектів. Таким чином, особливо значення набуває розв'язання проблеми формування у дітей з вадами інтелекту довірливих форм психічної діяльності, зокрема уваги, що позначається на успішності навчання школярів.

Аналіз останніх досліджень. У загальній психології та педагогіці розкриваються теоретичні аспекти проблеми розвитку уваги, зокрема, у працях Б.Г. Ананьєва, І.Л. Баскакової, Л.С.Виготського, В.Вундта, П.Я. Гальперіна, Н.П. Дієвої, М.Ф. Добриніна, М.М.Лили, А.О. Люблінської, Є.О. Мілеряна, Ю.П.Рождественського, І.В. Страхова та інших. Науковцями досліджувалися та аналізувалися питання сутності уваги (Л.С. Виготський, В. Вундт, П.Я.Гальперін, М.Ф. Добринін, Г.С. Костюк, М.М. Ланге, Т.Рібо, Е Тітченер Д.М. Узнадзе, та інші), фізіологічних та нейрофізіологічних механізмів функціонування уваги (П.К. Анохін, О.Р. Лурія, І.П. Павлов, І.М. Сеченов, О.О. Ухтомський), вікової динаміки розвитку уваги (І.Л. Баскакова, Н.П. Дієва, М.М. Лила, А.О. Люблінська, Я.Л. Коломинський, В.А Крутецький, В.Й. Чяпас та інші), властивостей уваги (І.Л Баскакова, Ф.М. Гоноболін, М.Ф. Добринін, Т.Г. Єгоров, Н.Ф. Лаврова, І.В. Полякова, В.Я. Романов, С.Л. Рубінштейн, І.В. Страхов та інші), роль окремих властивостей уваги у навчальному процесі (І.Л. Баскакова, І.А. Бартишнікова, В.О. Бодрова, Р.П. Лаптієва, М.М. Лила, Ю.П. Рождественський, Н.О. Пахомова та інші), вплив уваги на якість сприймання та

швидкість, точність, міцність, тривалість запам'ятовування навчального матеріалу (Б.Г. Ананьєв, Л.І. Баскакова, С.П. Бочарова, Н.В. Гавриш, Є.Л. Григоренко, С.А. Лукомська, Г.М. Понорядова, Е.М. Рутман, О.Г. Солодухова та інші). Проте у спеціальній психолого-педагогічній літературі проблема розвитку уваги молодших школярів розроблена меншою мірою. Зокрема, у працях Л.С. Виготського, П.Я. Гальперіна, О.М. Граборова, О.Р. Лурії, М.П. Матвєєвої, М.С. Певзнер, С.Я. Рубінштейн, В.М. Синьова, О.Є. Фрейєрова вивчаються закономірності та особливості розвитку уваги у дітей з розумовою відсталістю; І.Л. Баскакова, С.В. Лієпінь, Л.І. Переслені вказують на своєрідність прояву довільної уваги у розумово відсталих дітей; Т.Г. Захарова, С.В. Лієпінь, Л.І. Переслені розкривають особливості властивостей уваги розумово відсталих школярів. Однак, не зважаючи на актуальність та проведені дослідження, проблема розвитку уваги у розумово відсталих молодших школярів залишається недостатньо розробленою.

Мета статті полягає в аналізі особливостей розвитку уваги розумово відсталих дітей в процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Розвиток уваги, як і інших складових психіки дитини, найефективніше відбувається у педагогічному процесі, і зокрема у процесі навчання, спрямованого на засвоєння учнями знань, умінь і навичок. Л.С. Виготський, який є основоположником культурно-історичної теорії розвитку психіки, концепції формування вищих психічних функцій, доводив, що саме навчання «веде за собою розвиток» [1] і навчання, як цілеспрямований на засвоєння суспільного досвіду людства процес, є умовою розвитку дитини [6; 7; 8], формування вищих психічних функцій, які є психічними функціями вищих рівнів організації – усвідомлених, довільних, регульованих [8]. Саме становлення таких функцій має найбільше значення для корекції та розвитку дитини з розумовою відсталістю [8]. До таких психічних функцій вищого рівня організації відносяться і довільна увага як цілеспрямована зосередженість на об'єкті.

Не менш важливе значення для розуміння проблеми дослідження та визначення шляхів її розв'язання має використання діяльнісного підходу (О.М. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн та ін.). О.О. Леонт'євим зазначається, що процес навчання – це передусім навчання діяльності – або предметно-практичним діям, або розумовим діям [2]. Однією з теоретичних позицій цього підходу є те, що все формується (розвивається, коригується) в діяльності [7].

На основі аналізу літературних джерел з проблеми діяль- нісного підходу у психології та педагогіці О.П. Хохліна [7] роз- криває суть цієї позиції, яка ґрунтується на твердженні О.М. Ле- онтьєва, зокрема: «для того, щоб зрозуміти зміни поляганого відображення при переході до людини є те, у чому полягають умови й необхідність цих змін, необхідно виходити з аналізу тих змін, які відбуваються в діяльності» [3]. В онтогенетичному плані психіка формується в процесі інтеріоризації зовнішньої ді- яльності у внутрішню, психічну: щоб навчити розумовим діям, потрібно йти «ззовні», від зовнішніх практичних, матеріальних дій, «усередину», до дій внутрішніх, теоретичних, ідеальних [2]. Однак, найефективніше цей процес відбувається за умови спеціальної побудови зовнішньої діяльності (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, П.Я. Гальперін, Г.М. Дульнев та ін.). Доцільне формування в особи потрібних складових розвитку уможлиблю- ється на основі спеціальної організації та засвоєння діяльності із заданими вимогами до прояву психіки. Виконання таким чи- ном побудованої діяльності сприяє очікуванім змінам психіч- ного. Психічне виникає там, де є у цьому необхідність: конкрет- на діяльність потребує наявності у людини певних психічних функцій. При відсутності потреби діяльності (життєдіяльності) у психічних процесах та властивостях людини ці утворення не виникають та не закріплюються [7].

Саме це положення, на думку О.П. Хохліної, є вихідним для забезпечення формуючих впливів у психології та педагогі- ці. Воно покладається в основу теорії формування розумових дій П.Я. Гальперіна. Тобто, становлення в особи конкретного пред- мета психологічного впливу має здійснюватись за спеціальної організації діяльності, в якій закладаються усі необхідні умови для формування психічного явища [7].

При цьому доцільно навести думку С.Л. Рубінштейн про те, що психічні властивості – це не первісна даність; вони фор- муються і розвиваються в діяльності. Важливо враховувати, що подібно тому як організм не розвивається спочатку, а розвива- ється функціонуючи, так і особистість не формується спочатку, а потім починає діяти: вона формується, діючи, в процесі своєї діяльності [5]. Діяльність, яка наділена певною пластичністю, підкоряється своєму предмету, на який вона спрямована, модифікується ним, що приводить до виправлення вихідного образу за рахунок зворотніх зв'язків. Цей циклічний процес є джере- лом не лише нових образів, але й нових здібностей, інтересів, по- треб та інших елементів людської суб'єктивності. Впливаючи на

зовнішній світ та змінюючи його, людина тим самим змінює себе (Т.В. Корнілова) [7].

Виходячи з діяльнісного підходу та значення діяльності для психічного розвитку людини в онтогенетичному плані, необхідно, на думку О.П. Хохліної, сказати й про поняття провідного виду діяльності, яке введено в психологію О.М. Леонтьєвим [3]. Діяльність конкретизується відповідно до певних вікових періодів онтогенетичного розвитку людини у вигляді провідних її видів: ігрової, учбової, трудової. Саме гра для дошкільника, учіння для школяра та праця в подальшому є тією діяльністю, яка найбільшою мірою визначає психічний розвиток особи. Найхарактернішим для провідної діяльності є те, що з її становленням відбуваються найголовніші зміни в психіці людини й формуються психічні процеси, які готують її перехід до нової, вищої сходишки розвитку. Саме через таку діяльність навколишня дійсність найбільшою мірою впливає на дитину, включаючи й доцільний педагогічний вплив з метою її розвитку [7]. Наведені теоретичні положення щодо важливості навчання, виконання та засвоєння школярем спеціально організованої учбової (чи учбово-практичної) діяльності для його психічного розвитку, є провідним і для розв'язання конкретної проблеми розвитку уваги у розумово відсталих учнів.

Вивчення розвитку чи формування у молодших школярів уваги, її властивостей здійснюється переважно у зв'язку з ефективністю їх пізнавальної діяльності, учіння (учбової діяльності – власної активності дитини) та процесу її навчання в цілому (спільної діяльності педагога та учня). Цим характеризується дослідження як у загальній, так і спеціальній психолого-педагогічній науці.

Аналіз низки наукових праць показав, що дослідники (Б.Г. Ананьєв, С.П. Бочарова, В. Вудвортс, В.Вундт, та ін.), вивчаючи увагу, виявили її вплив на сприймання та запам'ятовування матеріалу та його відтворення (швидкість, точність, міцність, тривалість) [4; 5; 6]. Зокрема, було з'ясовано, що успішність засвоєння учнями знань залежить від рівня сформованості різних видів уваги та її властивостей (Л.І. Баскакова, Н.В. Гавриш, Е.Л. Григоренко, С.Н. Калиннікова, С.А. Лукомська, Г.М. Понарядова, Е.М. Рутман, О.Н. Солодухова, та ін.). Про необхідність використання виявлених даних з метою підвищення ефективності процесу навчання школярів говориться і в працях таких вчених як Б.Г. Ананьєв, М.С. Горбач, Є.О. Мілерян, В.І. Страхов та ін.

Роль властивостей уваги у процесі навчання та засвоєнні навчального матеріалу досліджували І.Л. Баскакова, В.О. Бодрова, А.В. Кличов, Р.П. Лаптієва, М.М. Лила, Є.О. Мілерян, Ю.П. Рождественський, В.І. Страхов та ін. Вони звертали увагу на те, що важливими для засвоєння навчального матеріалу є як окремі властивості уваги, так і їх сукупність. Вчені зазначають, що розвиток та організація властивостей уваги є факторами, які визначають успішність навчання, особливо в молодшому шкільному віці.

У психолого-педагогічній літературі [3; 5 та ін.] сутність та особливості розвитку окремих властивостей уваги учнів як з типовим розвитком, так і з розумовою відсталістю, у процесі навчання досліджували Б.Г. Ананьєв, І.Л. Баскакова, І.А. Бартишнікова, В.О. Бодрова, П.Я. Гальперін, Ф.Н. Гоноволін, М.С. Горбач, М.Ф. Добринін, О.Ю. Єрмолаєва, М.П. Карпенко, Р.П. Лаптієва, С.С. Левітіна, О.М. Леонтєв, М.М. Лила, Н.О. Пахомова, С.М. Рибальченко, Ю.П. Рождественський, І.В. Страхов, Н.Ф. Тализіна, М.Н. Шардаков та ін. На їхню думку, успішність засвоєння знань молодшими школярами значною мірою залежить від розвитку основних властивостей уваги у їх єдності, уваги за повнотою її характеристик зокрема, кожна властивість уваги має певне значення для успішного засвоєння учнями знань, при цьому провідна властивість завжди пов'язана з іншими. Аналіз досліджень показав залежність між концентрацією та стійкістю уваги, де остання визначає збереження концентрації у навчальній діяльності (С.Л. Рубінштейн); стійкістю та переключенням (М.В. Добринін); обсягом і стійкістю уваги у дітей під час діяльності, що залежить від внутрішніх її факторів, а саме, потреб, інтересів, установок (О.Р. Лурія); стійкістю та ступенем зосередженості уваги дитини на виконанні завдання (З.І. Калмикова).

Вивчаючи рівень розвитку уваги у навчальному процесі, науковці (І.Л. Баскакова, І.В. Беякова, Л.С. Виготський, С.Д. Забрамна, Б.В. Зейгарник, О.М. Леонтєв, О.Р. Лурія, В.Г. Петрова та ін.) зазначають те, що у молодшому шкільному віці усі психічні процеси, зокрема увага, набувають довільності. Але, у цьому віці спостерігається значна нестійкість уваги, яка пов'язана з недорозвитком та слабкістю нервових процесів. У розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку домінантною залишається пасивна мимовільна увага, яка супроводжується значним відволіканням, невмінням зосереджуватися на діяльності. Недоліки у розвитку довільної уваги призводять до збільшення часу вклю-

чення в урок, незацікавленості навчальним матеріалом, порушення дисципліни на уроці, невміння долати труднощі тощо [4].

Досліджуючи увагу розумово відсталих молодших школярів, вчені (І.І. Ахтам'янова, І.Л. Баскакова, Л.С. Виготський, Т.Г. Захарова, С.В. Лієпінь, М.П. Матвеева, Л.І. Переслені) зазначають, що стан її сформованості позначається на когнітивній сфері, що впливає на успішність засвоєння розумово відсталими учнями знань. Так, І.І. Ахтам'янова, Л.П. Набатнікова, С.М. Рибальченко вказують на те, що успішність навчання молодших розумово відсталих школярів залежить від здатності до розподілу та концентрації уваги, достатнього рівня розвитку її довільності та стійкості. На їхню думку, увага розумово відсталих молодших школярів характеризується зниженим рівнем розвитку, зокрема, малим обсягом, зниженою здатністю до розподілу та мимовільністю, низькою стійкістю та концентрацією (коливання уваги).

Дослідження доводять і зворотній вплив на розвиток уваги учнів організації навчання. Цей вплив диктується: змістом уроку, який визначає залежність стійкості уваги від ступеня складності матеріалу, від ставлення до нього дитини та попереднього з ним ознайомлення (М.Ф. Добринін, Ф.Н. Гоноболін та ін.); засобами і методами навчання, за допомогою яких відбувається розвиток уваги (за умови правильного темпу подачі матеріалу, використання різноманітних методів, подачі навчального матеріалу у всій різноманітності його якостей, властивостей, урахування його значущості для школярів тощо) (М.М. Шардаков, М.М. Лиля та ін.); рівнем сформованості уваги дітей, її вікових та індивідуальних особливостей становлення (зокрема, різні властивості уваги піддаються розвитку не однаковою мірою, оскільки обсяг уваги є індивідуальний і найменше піддається впливу, в той час, як стійкість та розподіл, який є важливим показником широти зосередження, уміння поєднувати дітьми декількох напрямків уваги при сприйнятті предмета, його аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення у процесі діяльності, можна тренувати; індивідуальними особливостями дитини, зокрема: загальним розумовим розвитком; пізнавальною активністю; наявністю інтересів; самостійністю; організованістю; дисциплінованістю; розвитком вольових якостей; виконанням режимних моментів (Ф.Н. Гоноболін, Я.І. Грудньов, Н.П. Дієва, М.Ф. Добринін, І.В. Страхов, С.Л. Рубінштейн та ін.).

Отже, успішність у навчальній діяльності дітей залежить від рівня сформованості у них уваги; знань педагога про сутність її

розвитку; можливості керувати процесом учіння, завдяки спеціальній організації навчання та діяльності школярів.

Характеризуючи умови розвитку властивостей уваги у молодших школярів, науковці вказують на те, що вона залежить від можливостей усвідомлення та засвоєння учнями відповідного матеріалу, наявності інтересу до його змісту, мотивації, динамічності, активності нервових процесів та ін.

У деяких дослідженнях наведено дані щодо зв'язку уваги з психічними процесами, зокрема: уваги і сприймання, а саме, вплив процесу уваги на сприймання дитиною довкілля (Б.Г. Анан'єв, С.П. Бочаров та ін.); уваги і пам'яті: рівень сформованості у дитини уваги впливає на швидкість, міцність і тривалість запам'ятовування нею матеріалу; уваги і мислення, взаємозалежність цих процесів, а саме «з одного боку, увага є основною умовою активізації мисленнєвої діяльності, а з другого – мислення відіграє важливу роль в розвитку довільної уваги» (Б.Г. Анан'єв, Л.С. Виготський та ін.). Тому, формуючи увагу, різні її властивості (стійкість, розподіл, обсяг та ін.) у процесі навчальної діяльності, можна розвивати не лише психічні процеси, але й підвищити рівень успішності навчання молодших школярів.

Висновки. Отже, психічний розвиток дитини відбувається за умови її навчання. При цьому дослідження у галузі спеціальної психології та корекційної педагогіки, результати яких знаходять відображення у сучасних теоретичних працях, підручниках для студентів-дефектологів, навчально-методичній літературі для педагогів-практиків, доводять, що найбільш ефективний корекційно-розвивальний вплив на дитину відбувається за умови спеціальної організації навчального процесу, спрямованого на становлення визначеної складової розвитку.

Список використаних джерел

1. Виготский Л. С. Избранные психологические исследования / Лев Семенович Виготский. – Москва : Педагогика, 1956. – С. 438–452.
2. Леонтьев А.А. Что такое деятельностный подход в образовании? / А.А. Леонтьев // Начальная школа : плюс-минус. – 2001. – №1. – С. 3–6.
3. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / Алексей Николаевич Леонтьев. – Москва : МГУ, 1981. – 584 с.
4. Лиепинь С. В. Особенности внимания умственно отсталых младших школьников : дисс. ... канд. психол. наук : спец.

- 19.00.10 – спец. психологія / Скайдри́те Вікторо́вна Лие́пінь ; АПН НИИД. – Москва, 1977. – 118 с.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 713 с.
 6. Синьов В. М. Психологія розумово відсталого дитини / В. М. Синьов, М. П. Матвеева, О. П. Хохліна. – Київ : Знання, 2008. – 359 с.
 7. Хохліна О. П. Методологічні й теоретичні основи психології : навч. посіб. / Олена Петрівна Хохліна. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 232 с.
 8. Хохліна О. П. Основи спеціальної психології : [Курс лекцій] / Олена Петрівна Хохліна. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 104 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Vygotskij L. S. Izbrannye psihologicheskie issledovanija / Lev Semenovich Vygotskij. – Moskva: Pedagogika, 1956. – S. 438–452.
2. Leont'ev A.A. Chto takoe dejatel'nostnyj podhod v obrazovanii? / Leont'ev A.A. // Nachal'naja shkola: plus-minus. – 2001. – №1. S. 3–6.
3. Leont'ev A. N. Problemy razvitija psihiki / Aleksej Nikolaevich Leont'ev. – Moskva: MGU, 1981. – 584 s.
4. Liepin' S. V. Osobennosti vnimanija umstvenno otstalych mladshih shkol'nikov : diss. ... kand. psihol. nauk : spec. 19.00.10 – spec. psihologija / Skajdrite Viktrovna Liepin' ; APN NIID. – Moskva, 1977. – 118 s.
5. Rubinshtejn S. L. Osnovy obshhej psihologii / Sergej Leonidovich Rubinshtejn. – Sankt-Peterburg: Piter, 2007. – 713 s.
6. Synov V. M. Psykholohiia rozumovo vidstaloi dytyny / V. M. Synov, M. P. Matvieieva, O. P. Khokhlina. – Kyiv: Znannia, 2008. – 359 s.
7. Khokhlina O. P. Metodolohichni i teoretychni osnovy psykholohii : navch. posib. / Olena Petrivna Khokhlina. – Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2014. – 232 s.
8. Khokhlina O. P. Osnovy spetsialnoi psykholohii : [Kurs lektsii] / Olena Petrivna Khokhlina. – Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2011. – 104 s.

Y.Y. Buhera. Theoretical aspects of the problem on attention development of mentally retarded primary school pupils in the process of study.
Theoretical aspects of attention development of mentally retarded primary

school pupils in the process of study are reviewed in the article. It is noted, that a special place and regulatory function of attention, which is a core in mastering social experience in the process of study and education of a child, because attention is a necessary condition of internal mental activity; and it determines the effectiveness of the implementation of any external practical activities.

It is envisaged that the use of the theories of cultural and historical development of the psyche of L.S. Vyhotskyi, the concept of forming higher psychic functions – random, regulated by conscience, is a productive solution to the problem of mental development of primary school pupils with mental retardation. It is shown that the use of the activity approach is considered to be prior, namely the use of theoretical items considering that psychic is formed (developed, corrected) in activities (O.M. Leontiev), especially in leading. It is set that the leading activity for primary school pupils is studying, due to which, especially in terms of its special organization, effective mental development, including consideration, can be implemented. Relationship between the attention forming of primary school pupils and the efficiency of cognitive activity, learning and process of study is set. We have determined certain conditions for the development and activation of attention at the lesson (selection of contents of teaching, using different methods, taking into account the level of formation of a child's attention, its individual properties; individual features of a pupil, etc.).

To conclude with, correction-directed process of study, which aims not only on mastering social experience, such as knowledge and methods of action (skills and abilities), necessary for life, but also on the development of the child, contains the possibility of attention development of mentally retarded primary school pupils.

Key words: primary school pupils, mentally retarded children, educational activities, cognitive activity, leading activity, learning, attention, development of attention.

Received January 10, 2016
Revised January 28, 2016
Accepted February 14, 2016